

Ks. PIOTR TOMASIK

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0001-9760-1416

PROZELITYZM I KLERYKALIZM. UWAGI TERMINOLOGICZNE W KONTEKŚCIE NOWEJ EWANGELIZACJI

Wiele się mówi i pisze o nowej ewangelizacji, wiele też uwagi poświęca się nie tylko, jaka powinna ona być, jakie czynniki ją wspomagają, ale także to, co ją hamuje, staje się przeszkodą. Do takich czynników zalicza się, poza wieloma innymi, z całą pewnością prozelityzm i klerykalizm. Warto postawić zatem pytanie, czym one są rzeczywiście i w jaki sposób je usuwać, by nie zatrzymywały nowej ewangelizacji.

Zanim jednak przejdę do istoty, chciałbym ukazać tło moich rozważań, mianowicie perspektywę katechetyczną nowej ewangelizacji, prezentując kolejno: określenie nowej ewangelizacji, kierunki nowej ewangelizacji dla odnowy świata i jej specyfikę katechetyczną, wreszcie areopagi nowej ewangelizacji i fora katechezy.

ISTOTA NOWEJ EWANGELIZACJI – PERSPEKTYWA KATECHETYCZNA

Definicji nowej ewangelizacji jest bardzo wiele¹. Nie jest celem niniejszego artykułu wymieniać ich wszystkich. Chciałbym skupić się na pewnym syntetycznym ujęciu, pochodzącym z myśli naukowej Josepha

¹ Zob. C. Parzyszek, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata*, Ząbki 2012, s. 62-81.

Ks. PIOTR TOMASIK

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0001-9760-1416

PROSELYTISM AND CLERICALISM. TERMINOLOGICAL CONSIDERATIONS IN THE CONTEXT OF THE NEW EVANGELIZATION

Much has been said and written about the new evangelisation, and much attention has been paid not only to what it should be, what factors support it, but also to what hinders it, or becomes an obstacle. Such factors certainly include proselytism and clericalism. It is therefore worth asking what they really are and how to remove them so that they do not stop the new evangelisation.

Before going into the substance, however, I would like to show the background of my reflections, namely the catechetical perspective of the new evangelisation, by presenting the following: the definition of the new evangelisation, the directions of the new evangelisation for the renewal of the world and its catechetical specificity, and finally the areopags of the new evangelisation and the forums of catechesis.

THE ESSENCE OF THE NEW EVANGELIZATION - A CATECHETICAL PERSPECTIVE

There are many definitions of the new evangelisation.¹ It is not the purpose of this article to list them all. I would like to focus on a certain

¹ C. Parzyszek, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata*, Ząbki 2012, pp. 62-81.

Ratzingera. Wskazuje on mianowicie na specyfikę nowej ewangelizacji: *Oprócz stałej ewangelizacji, której nigdy nie przerwano i której nie wolno przerwać, szukamy nowej ewangelizacji, która jest w stanie być zauważona w świecie nie mającym dostępu do „klasycznej” ewangelizacji. (...) Ewangelia jest przeznaczona dla wszystkich, nie tylko dla określonego kręgu ludzi. Dlatego mamy obowiązek szukać nowych dróg po to, by wszystkim zanieść Ewangelię*². W określeniu tym ważne jest zwrócenie uwagi na fakt, że nowa ewangelizacja jest adresowana do tych osób, które nie mają dostępu do dotychczasowej, a także że jest ona konieczna, bo każdy człowiek ma prawo do usłyszenia orędzia Ewangelii, a to prawo jest w jakiś sposób gwarantowane przez posługę Kościoła. Tego domaga się objawiający Bóg³. Istotnymi treściami nowej ewangelizacji są: nawrócenie, Królestwo Boże, Jezus Chrystus i życie wieczne⁴. Jeśli któregoś z tych czterech filarów zabraknie, zniknie zawarty w nazwie komponent ewangelizacyjnyjny.

Jednocześnie w ujęciu tym zawarta jest przestroga, by człowiek nie przypisał podjętym przez siebie środkom sukcesu ewangelizacji. Stąd Joseph Ratzinger ostrzega przed pokusą niecierpliwości, czyli *pokusą szukania natychmiast wielkiego sukcesu i dużych liczb*. Trzeba rozumieć bowiem, że *nowa ewangelizacja nie znaczy, że stosując nowe, wyrafinowane metody, od razu mamy pociągnąć ogromne rzesze ludzi oddalone od Kościoła*⁵. To stwierdzenie trzeba rozumieć właściwie. Z jednej strony należy mieć na uwadze, że logiką nowej ewangelizacji jest zgoda na poddanie się tajemnicy ziarnka gorczycy, stąd *nie można domagać się wyrosnięcia wielkiego drzewa od razu*⁶. Na to nakłada się jeszcze bardzo ważne stwierdzenie, że *ewangelizacja nie jest zwykłym dostosowaniem się do kultury ani też przebraniem się w elementy kultury*, bowiem *Ewangelia jest nacięciem – oczyszczeniem, które prowadzi do*

² J. Ratzinger, *Nowa ewangelizacja*, w: J. Ratzinger, *Opera omnia*, t. 8: *Kościół – znak wśród narodów. Pisma eklezjologiczne i ekumeniczne*, Lublin 2013, s. 1141.

³ J. Babiński, *Pojęcie nowej ewangelizacji w ujęciu Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie” 2020, s. 32.

⁴ Szerzej na ten temat J. Ratzinger, *Nowa ewangelizacja*, art. cyt., s. 1145-1149.

⁵ Tamże, s. 1141.

⁶ Tamże, s. 1142.

synthesis from the scholarly thought of Joseph Ratzinger. Namely, he points out the specificity of the new evangelisation: *This is why we are searching for, along with permanent and uninterrupted and never to be interrupted evangelisation, a new evangelisation, capable of being heard by that world that does not find access to „classic” evangelisation. (...) the Gospel is destined to all and not only to a specific circle and this is why we are obliged to look for new ways of bringing the Gospel to all.*² It is important to note that the new evangelisation is addressed to those who do not have access to the existing evangelisation, and that it is necessary because every person has the right to hear the Gospel message, and this right is in some way guaranteed by the ministry of the Church. This is what the revealing God demands.³ The essential contents of the new evangelisation are conversion, the Kingdom of God, Jesus Christ, and eternal life.⁴ If any of these four pillars is missing, the evangelisation component contained in the name will disappear.

This approach also contains the warning that man should not attribute the success of evangelisation to the measures he has taken. Hence, Joseph Ratzinger warns against the temptation of impatience, that is, the temptation to look immediately for great success and big numbers. For it is necessary to understand that *new evangelisation cannot mean: immediately attracting the large masses that have distanced themselves from the Church by using new and more refined methods.*⁵ This statement must be understood properly. On the one hand, it must be borne in mind that the logic of the new evangelisation is to agree to *surrender to the mystery of the grain of mustard seed and not be so pretentious*

² J. Ratzinger, *Nowa Ewangelia [The New Evangelisation]*, in: J. Ratzinger, *Opera omnia*, vol. 8: *Kościół – znak wśród narodów. Pisma eklezjologiczne i ekumeniczne*, Lublin 2013, p. 1141. English version: https://www.laikos.org/Ratzinger_new_evangelisation_edited.pdf (access: 5.06.2024)

³ J. Babiński, *Pojęcie nowej ewangelizacji w ujęciu Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, „Studia Pelplińskie” 2020, pp. 32.

⁴ More extensively on this topic: J. Ratzinger, *The New Evangelisation*, art. cit., p. 1145-1149.

⁵ *Ibid*, p. 1141.

*dojrzałości i uzdrowienia*⁷. Ale z drugiej strony chodzi bynajmniej nie o przyjęcie minimalizmu ewangelizacyjnego, nie o poddanie się podsztytemu socjologizmem wycofaniu się z głoszenia prawdy Ewangelii i podmienieniu wiary na mądrość tego świata. Joseph Ratzinger uznał słusznie, że współczesny człowiek zajmuje się nieustannie pogonią za sensacją. Tego człowieka *trzeba spotkać w tej przestrzeni, gdyż nie można go znaleźć nigdzie indziej, ale trzeba go tam spotkać, by go stamtąd wyprowadzić*⁸. Zatem realistyczne rozpoznanie sytuacji osób ewangelizowanych jest konieczne, ale celem tego rozeznania jest to, by weszły one do Kościoła, doznając nawrócenia swojego serca.

W tym miejscu winna się pojawić refleksja wyznaczająca perspektywę katechetyczną. Chodzi mianowicie o fakt, że katecheza zasadniczo jest kierowana do osób wierzących, jednakże katechetyka podejmuje zagadnienie nie tylko katechezy w sensie ścisłym, ale także nauczania religii w szkole i działań związanych z nową ewangelizacją. Zwłaszcza szkolna lekcja religii gromadzi osoby, które nie tylko są wierzące, ale także letnie czy poszukujące oraz wprost deklarujące się jako niewierzące. Fakt spotkania się z młodym człowiekiem na neutralnym gruncie szkoły publicznej daje możliwość poznania go i podjęcia wysiłku, by przyjął on na nowo Ewangelię. Jednakże chodzi tu o działanie, które jest bardziej zasiewaniem ziarna gorczycy, bez uznawania za miarę sukcesu przekonania się o tym, że wyrosło wielkie drzewo. Pan sam daje wzrost w wybranym przez siebie czasie. Nie można jednak zapominać, że potrzebne jest dbanie o zasiane ziarno, że wysiłki ewangelizacyjne czy kontakt z Ewangelią przez lekcje religii potrzebują środowiska spokojnego wzrostu, jaki daje katecheza parafialna czy katechetyczne wsparcie w rodzinie ze strony wierzących jej członków.

Nowa ewangelizacja, także odniesiona do nauczania religii, realizowana jest w trzech kierunkach, wyznaczanych przez następujące

⁷ J. Ratzinger, *Komunikacja i kultura. Nowe drogi ewangelizacji w III tysiącleciu*, w: J. Ratzinger, *Opera omnia*, t. 8: *Kościół – znak wśród narodów*, dz. cyt., s. 1166.

⁸ J. Ratzinger, *Rozważania o kryzysie przepowiadania*, w: J. Ratzinger, *Opera omnia*, t. 9: *Wiara w Piśmie i Tradycji*, Lublin 2018, s. 755.

as to believe to immediately produce a large tree.⁶ On top of this, there is also the very important statement that *evangelization is not simply adaptation to the culture, nor is it dressing up the gospel with elements of the culture, along the lines of a superficial notion of inculturation that supposes that, with modified figures of speech and a few new elements in the liturgy, the job is done.*⁷ But, on the other hand, it is by no means a question of adopting a minimalist evangelicalism, not of succumbing to a sociologically-laden withdrawal from the proclamation of the truth of the Gospel and a sub-ordination of faith to the wisdom of this world. Joseph Ratzinger rightly recognised that modern man is constantly preoccupied with the pursuit of sensationalism. This man must *be met in this space, because he cannot be found anywhere else, but he has to be met there in order to be led out of it.*⁸ Thus, a realistic discernment of the situation of those being evangelised is necessary, but the goal of this discernment is that they enter the Church, experiencing a conversion of their heart.

At this point, a reflection that marks the catechetical perspective should emerge. Namely, the fact that catechesis is fundamentally addressed to believers; however, catechetics addresses the issue not only of catechesis in the strict sense, but also of the teaching of religion in school and activities related to the new evangelisation. The school religion lesson particularly brings together people who are not only believers, but also lukewarm or searching and those who explicitly declare themselves as non-believers. The fact of meeting a young person on the neutral ground of a public school provides an opportunity to get to know him or her and to try to embrace the Gospel anew. However, this is an action that is more about sowing a mustard seed, without taking

⁶ Ibid, p. 1142.

⁷ J. Ratzinger, *Komunikacja i kultura. Nowe drogi ewangelizacji w III tysiącleciu* [Communication and Culture: New Methods of Evangelization in the Third Millennium], in: J. Ratzinger, *Opera omnia*, vol. 8: *Kościół – znak wśród narodów*, op. cit, p. 1166.

⁸ J. Ratzinger, *Rozważania o kryzysie przepowiadania* [Reflections on the crisis of preaching], in: J. Ratzinger, *Opera omnia*, vol. 9: *Wiara w Piśmie i Tradycji*, Lublin 2018, p. 755.

cele: nowy człowiek w Chrystusie, nowe społeczeństwo i budowanie cywilizacji miłości⁹. Cele te mają mocne oparcie w nauczaniu biblijnym i magisterialnym, odnoszą się do nowości i do miłości. Chodzi tu o nawrócenie, czyli *zerwanie z samowystarczalnością, uznanie swojej nędzy i akceptację bycia zdany na innych i na całkowicie Innego, potrzeby Jego przebaczenia i Jego przyjaźni*¹⁰. Nawrócenie ma także aspekt społeczny, bowiem w nowej ewangelizacji, *jeśli głosimy nawrócenie, musimy proponować także wspólnotę życia, wspólny obszar dla nowego stylu życia*¹¹.

Nowa ewangelizacja jest działaniem dosięgającym człowieka tam, gdzie on działa i żyje. Stąd wymienia się wiele jej areopagów. Oczywiście, takim areopagiem jest parafia jako podstawowe miejsce urzędowania się jej, a także pewien punkt dojścia, ale również rodzina, instytucje edukacji, środowiska zawodowe, media, kultura i jej pop-kulturowe zastępniki, życie społeczne, ruchy religijne, nie zawsze ortodoksyjne, także tzw. szkoły nowej ewangelizacji itd.¹² Warto zdawać sobie sprawę z tego, że nowa ewangelizacja to nie tylko wielkie zgromadzenia, performerskie eksperymenty, mające tworzyć nadzwyczajny nastrój. To także dawne i wypróbowane formy życia religijnego czy przepowiadania wiary. O nich nie można zapominać przynajmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, zwykle te formy wypracowały struktury, które warto może odnowić, na pewno jednak wykorzystać, by przemówić do adresatów należących do nowych pokoleń. Zniszczenie starej struktury jest łatwe, stworzenie nowej, dużo trudniejsze. Potrzebna jest pokora wobec dorobku tych, którzy głosili Ewangelię przed nami. Świat nie zaczął się w naszych czasach, stąd nie wolno arogancko niszczyć tego, co z trudem i pożytkiem budowano.

⁹ C. Parzyszek, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata*, dz. cyt., s. 132-169.

¹⁰ J. Ratzinger, *Nowa ewangelizacja*, art. cyt., s. 1145.

¹¹ Tamże, s. 1146.

¹² Szerzej na ten temat zob. C. Parzyszek, *Nowa ewangelizacja – drogą Kościoła do nadziei*, Ząbki 2010, s. 337-381.

as a measure of success the conviction that a great tree has grown. The Lord himself gives the growth at the time he chooses. One must not forget, however, that it is necessary to care for the seed sown, that evangelisation efforts or contact with the Gospel through religion classes need the environment of peaceful growth provided by parish catechesis or catechetical support in the family from believing members.

The new evangelisation, also related to religious education, is pursued in three directions, set by the following objectives: the new man in Christ, the new society and the building of a civilisation of love.⁹ These objectives are firmly grounded in biblical and magisterial teaching, and relate to newness and to love. They are about conversion which means: *to come out of self-sufficiency to discover and accept our indigence—the indigence of others and of the Other, his forgiveness, his friendship.*¹⁰ Conversion also has a social aspect, for in the new evangelisation, *in proclaiming conversion we must also offer a community of life, a common space for the new style of life.*¹¹

The New Evangelisation is an action that reaches people where they act and live. Hence many of its areopagus are mentioned. Obviously, this areopagus is the parish as the primary place for its materialisation, and also a certain point of access, but also the family, educational institutions, professional circles, the media, culture and its pop-cultural substitutes, social life, religious movements, not always orthodox, including the so-called schools of the new evangelisation, etc.¹² One should be aware that the new evangelisation is not only large gatherings, performer's experiments intended to create an extraordinary atmosphere. It is also about ancient and tried-and-tested forms of religious life or preaching the faith. These should not be forgotten for at least two reasons. Firstly,

⁹ C. Parzyszek, *Znaczenie nowej ewangelizacji dla odnowy współczesnego świata*, op. cit., pp. 132-169.

¹⁰ J. Ratzinger, *Nowa ewangelizacja*, art. cit., p. 1145. English version: https://www.piercedhearts.org/benedict_xvi/Cardinal%20Ratzinger/new_evangelization.htm (access: 5.06.2024)

¹¹ Ibid, p. 1146.

¹² More extensively on this topic, see C. Parzyszek, *Nowa ewangelizacja – drogą Kościoła do nadziei*, Ząbki 2010, pp. 337-381.

Po drugie, należy brać pod uwagę różną wrażliwość adresatów nowej ewangelizacji. Do niektórych z nich formy starsze dotrą bardziej udanie, do innych mniej. To dość jasno objawia się w wypadku ekspresji modlitewnej w kontekście rozmaitych grup. Potrzebne jest wyzbycie się manii podporządkowywania całości populacji młodych ludzi formom nowoczesnym, nierzadko zresztą przekazującym duchowość na poziomie *fast-foodowym*. Stąd do forów nowej ewangelizacji koniecznie trzeba zaliczać szkołę, a lekcje religii w ramach struktur edukacji za szansę na systematyczną pracę u podstaw w przekazywaniu wiary.

DWIE PRZESZKODY NOWEJ EWANGELIZACJI

Zaprezentowane tło odnoszące się do nowej ewangelizacji pozwala na przebadanie, czym są dwa działania lub postawy, prozelityzm i klerykalizm, i na ile utrudniają one nową ewangelizację.

Prozelityzm

Prozelityzm oznacza *pozyskiwanie i werbowanie dla własnej wspólnoty eklezjalnej członków innej wspólnoty chrześcijańskiej środkami i metodami sprzecznymi z godnością człowieka i duchem Ewangelii*¹³. Prozelityzm jest negatywnie oceniany przez nauczanie Kościoła. W dekrete misyjnym *Ad gentes* II Sobór Watykański wyraźnie zauważa, że *Kościół surowo zabrania zmuszać kogoś do przyjęcia wiary lub doprowadzać do niej czy przynęcać niegodziwymi środkami*¹⁴. Tenże Sobór zwraca uwagę w innym dokumencie, że *w rozpowszechnianiu wiary religijnej trzeba zawsze wystrzegać się wszelkiej działalności, która miałaby posmak przymusu albo nieuczciwego nakłaniania, zwłaszcza w stosunku do ludzi prostych czy ubogich*¹⁵. Ta linia znajduje potwierdzenie w nauczaniu papieży. Benedykt XVI stwierdził, że *caritas nie*

¹³ L. Górka, *Prozelityzm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 16: Lublin 2012, kol. 550.

¹⁴ DM 13.

¹⁵ DWR 4.

these forms have usually developed structures that may be worth renewing but are certainly worth using in order to appeal to new generations of addressees. Destroying an old structure is easy, creating a new one much more difficult. We need to be humbled by the legacy of those who would preach the Gospel before us. The world did not begin in our time, so we must not arrogantly destroy what has been built with difficulty and benefit.

Secondly, the different sensitivities of the addressees of the new evangelisation must be taken into account. To some of them the older forms will reach more successfully, to others less so. This is quite clear in the case of prayer expression in the context of various groups. What is needed is to get rid of the mania for subordinating the entire youth population to modern forms, which often convey a spirituality on a fast-food level. Hence, school must be included among the forums for the new evangelisation, and religious instruction within the educational structure as an opportunity for systematic work at the grass roots in the transmission of faith.

TWO OBSTACLES TO THE NEW EVANGELISATION

This background related to the new evangelisation enables us to examine what the two actions or attitudes, proselytism and clericalism, are and to what extent they hinder the new evangelisation.

Proselytism

Proselytism means *winning and recruiting for one's own ecclesial community members of another Christian community by means and methods contrary to human dignity and the spirit of the Gospel*.¹³ Proselytism is viewed negatively by Church teaching. In the missionary decree *Ad gentes*, the II Vatican Council explicitly notes that *the Church strictly forbids forcing anyone to embrace the Faith, or alluring or*

¹³ L. Górka, *Prozelityzm*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 16: Lublin 2012, col. 550.

może być środkiem do tego, co dzisiaj określa się mianem prozelityzmu. Miłość jest bezinteresowna; nie praktykuje się jej dla osiągnięcia innych celów¹⁶. Nie można zatem dzieł miłosierdzia traktować jako promocji własnego wyznania. Podobnie papież Franciszek w swojej programowej adhortacji *Evangelii gaudium*, zauważył, iż *Kościół rozszerza się nie przez prozelityzm, ale przez przyciąganie*¹⁷. Konkretyzuje tę zasadę w adhortacji poświęconej młodzieży *Christus vivit*: *Trzeba dać uprzywilejowane miejsce językowi bliskości, językowi miłości bezinteresownej, relacyjnej i egzystencjalnej, która dotyka serca, dociera do życia, rozbudza nadzieję i pragnienia. Trzeba podchodzić do ludzi młodych z językiem miłości, a nie z prozelityzmem*¹⁸. Oczywiście, to stwierdzenie jest właściwie rozumiane, gdy miłość oznacza to, czym istotnie jest, gorącym pragnieniem dobra drugiej osoby, nie porzucającym prawdy, nie cofającym się przed wolnością.

Wydawałoby się, że sprawa jest prosta, że prozelityzm, działanie, które jest nie do pogodzenia z ewangelizacją i nową ewangelizacją, jest ostro zdefiniowane. Niemniej jednak sprawa się komplikuje, ponieważ często dochodzi do oskarżeń o prozelityzm, jako działanie niedopuszczalne, w sytuacji, gdy nie mamy do czynienia z prozelityzmem. Sygnalizował to zjawisko Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio*: *Dziś wezwanie do nawrócenia, kierowane przez misjonarzy do niechrześcijan, poddaje się pod dyskusję lub przemilcza. Widzi się w nim akt „prozelityzmu”;* mówi się, że wystarczy pomagać ludziom, by byli bardziej ludźmi i bardziej wierni własnej religii, że wystarczy budować wspólnoty ludzkie zdolne do działania na rzecz sprawiedliwości, wolności, pokoju, solidarności. Zapomina się jednak, że każdy człowiek, by zrealizować w pełni swe powołanie, ma prawo usłyszeć Dobrą Nowinę Boga, który objawia się i daje siebie w Chrystusie¹⁹. Warte zauważenia jest to, że prozelityzm odnosi się tu nie do ekumenizmu, lecz do relacji międzyreligijnych, a także że oskarżenie o prozelityzm bywa

¹⁶ DCE 31c.

¹⁷ EG 14.

¹⁸ ChV 211.

¹⁹ RMi 46.

*enticing people by worrisome wiles.*¹⁴ The same Council points out in another document that *in spreading religious faith and in introducing religious practices everyone ought at all times to refrain from any manner of action which might seem to carry a hint of coercion or of a kind of persuasion that would be dishonorable or unworthy, especially when dealing with poor or uneducated people.*¹⁵ This stance is confirmed in the teaching of the Popes. Benedict XVI stated that *charity, furthermore, cannot be used as a means of engaging in what is nowadays considered proselytism. Love is free; it is not practised as a way of achieving other ends.*¹⁶ The works of mercy cannot therefore be seen as the promotion of one's own denomination. Similarly, Pope Francis, in his programmatic exhortation *Evangelii gaudium*, noted that *it is not by proselytizing that the Church grows, but "by attraction."*¹⁷ He further specifies this principle in *Christus vivit*, the exhortation on young people: *we need to use above all the language of closeness, the language of generous, relational and existential love that touches the heart, impacts life, and awakens hope and desires. Young people need to be approached with the grammar of love, not by being preached at.*¹⁸ This statement is, of course, properly understood when love means what it really is, an ardent desire for the good of the other person, not abandoning the truth, not retreating from freedom.

It would seem simple, that proselytism, an activity that is incompatible with evangelisation and the new evangelisation, is sharply defined. Nonetheless, the matter becomes more complicated because there are often accusations of proselytism as an incompatible action when we are not dealing with proselytism. This phenomenon was signalled by Pope John Paul II in his encyclical *Redemptoris missio*: *Nowadays the call to conversion which missionaries address to non-Christians is put into question or passed over in silence. It is seen as an act of „proselytizing“;*

¹⁴ AG 13.

¹⁵ DH 4.

¹⁶ DCE 31c.

¹⁷ EG 14.

¹⁸ ChV 211.

formą przeciwdziałania misjom. Zgoda na takie zarzuty prowadzi do istotnych skutków eklezjologicznych. Kościół w takim rozumieniu nie jest już ani Ludem Boga, ani Ciałem Chrystusa, ani sakramentem, lecz ma prawo być jedynie instytucją charytatywną, głęboko ukrywającą orędzie Ewangelii.

Niekiedy krytyka prozelityzmu prowadzi do zanegowania pojęcia religii objawionej, w której apologia prawdy objawienia jest czymś istotnym. Nowożytna koncepcja religii naturalnej, łączącej wszystkie religie, w klimacie postmodernizmu zyskuje nowe uzasadnienie. Podtrzymuje się tezę, że *religia naturalna miałaby ludzi łączyć, podczas gdy religie objawione miałyby ich dzielić, wywołując nienawiść, prześladowania i wojny*²⁰. Joseph Ratzinger słusznie zauważa, że za taki stan rzeczy odpowiada sposób nauczania kościelnego: *my, kaznodzieje, z czasem sami uznaliśmy, że porządni ludzie idą do nieba. (...) Sami wskazaliśmy dwie drogi zbawienia*²¹.

Wydaje się, że niewłaściwe rozumienie prozelityzmu miało swe źródła w mało refleksyjnym podejściu do orędzia Soboru. Zatrzymano się w nim na *gaudium et spes* ludzi obecnego wieku, zapominając, że zaraz potem Ojcowe Soborowi mówili o *luctus et angor*²². Wyrazem takiej postawy w warstwie teoretycznej jest choćby stwierdzenie ks. Franciszka Blachnickiego, że *jeśli ewangelizacja nie jest prozelityzmem, to znaczy, że ci, którzy ewangelizują, nie głoszą jakiegoś Kościoła*²³. Otóż głoszenie kerygmatu znaczy zaproszenie do wspólnoty Kościoła. Podaję ten cytat, by wskazać na pewien rozróżnienie między takim stwierdzeniem, a praktyką działania ruchu założonego przez autora tych słów, ruchu eklezjotwórczego i misyjnego.

Trzeba unikać prozelityzmu, form manipulacji w głoszeniu Ewangelii, lecz nie wolno wycofać się z misji. Warto uważać na tych, którzy

²⁰ J. Ratzinger, *Rozważania o kryzysie przepowiadania*, art. cyt., s. 757.

²¹ Tamże, s. 758.

²² Por. KDK 1. Dwa pierwsze słowa znaczą po polsku: *radość i nadzieja*, dwa następne: *smutek i lęk*.

²³ F. Blachnicki, *Została nam powierzona Ewangelia. Wykłady z kerygmatyki, czyli teorii ewangelizacji*, Kraków 2007, s. 95.

*it is claimed that it is enough to help people to become more human or more faithful to their own religion, that it is enough to build communities capable of working for justice, freedom, peace and solidarity. What is overlooked is that every person has the right to hear the „Good News” of the God who reveals and gives himself in Christ.*¹⁹ It is noteworthy that proselytism here refers not to ecumenism but to inter-religious relations, and that the accusation of proselytism is sometimes a form of counter-mission. The acceptance of such accusations leads to important ecclesiological consequences. The Church in this sense is no longer the People of God, the Body of Christ or a sacrament, but is entitled to be merely a charitable institution, deeply hiding the Gospel message.

Sometimes the criticism of proselytism leads to a negation of the concept of revealed religion, in which the apologia of the truth of revelation is something essential. The modern concept of a natural religion, uniting all religions, gains new justification in the climate of postmodernism. The thesis is maintained that natural *religion would unite people, while revealed religions would divide them, causing hatred, persecution and wars.*²⁰ Joseph Ratzinger notes that it is the way of Church teaching that is responsible for this state of affairs: *we preachers have, over time, ourselves recognised that decent people go to heaven. (...) We ourselves have indicated two ways of salvation.*²¹

The misunderstanding of proselytism seems to have had its origins in an unreflective approach to the Council's message. It stopped at the *gaudium et spes* of the people of the present age, forgetting that immediately afterwards the Council Fathers spoke of *luctus et angor*.²² An expression of this attitude in the theoretical layer is, for example, Fr Francis Blachnicki's statement that *if evangelisation is not proselytism, it means that those who evangelise do not preach a Church.*²³ To preach

¹⁹ RMi 46.

²⁰ J. Ratzinger, *Rozważania o kryzysie przepowiadania*, art. cited, p. 757.

²¹ Ibid, p. 758.

²² Cf. GS 1. The first two words mean in English: *joy* and *hope*, the next two: *sorrow* and *fear*.

²³ F. Blachnicki, *Została nam powierzona Ewangelia. Wykłady z kerygmatyki, czyli teorii ewangelizacji*, Kraków 2007, p. 95.

zaangażowanie misyjne nazwą prozelityzmem, co często jest argumentem wynikającym z własnego lenistwa: dobrze, że ktoś żyje w religii, w jakiej go wychowano, więc nie musimy się starać, by głosić prawdę. Należy pamiętać, że pełnia prawdy jest w Kościele katolickim²⁴. Pan, jeśli zechce, pociągnie człowieka do spotkania z Sobą w tej pełni, katolicy mają stworzyć ku temu warunki. Należy pamiętać, że takie działanie nie spodoba się światu, bo jest ono podejmowane wbrew ideologii tolerancji nie liczącej się z prawdą. Ale przecież tak rozumiana tolerancja, ideologia pogardy dla prawdy, jest diabelskim wymysłem, by uniemożliwić ludziom dotarcie do źródła życia. Lekarstwem na prozelityzm jest relacja katolików z Panem: ich gotowość do nawrócenia serca, ciągle potwierdzanie, że Pan jest Zwycięzcą i że w Nim zwyciężyła miłość. W ten sposób ujmuje problem *Dyrektorium katechetyczne: Chrześcijanie mają obowiązek głoszenia Ewangelii, nie wykluczając nikogo, nie jak ktoś, kto narzuca nowy obowiązek, ale jak ktoś, kto dzieli się radością, ukazuje piękny horyzont, ofiaruje upragnioną ucztę. (...) Ten spontaniczny poryw misyjny należy wspierać autentycznym duszpasterstwem pierwszego głoszenia, które zdolne jest do podejmowania inicjatyw, proponujących w wyraźny sposób Dobrą Nowinę wiary i konkretnie ukazujących moc miłosierdzia, które jest samym sercem Ewangelii, a przez to przyczyniających się do włączenia do wspólnoty Kościoła tych, którzy się nawracają*²⁵.

Klerykalizm

Drugie pojęcie posiadające negatywną konotację to klerykalizm. Definiowany jest on jako *postawa podkreślająca uprzywilejowaną pozycję duchowieństwa jako grupy społecznej w relacjach ze światem; w stosunkach wewnątrzkościelnych jest wyrazem niedowartościowania laikatu w realizacji jego powołania w ramach autonomii rzeczywistości ziemskich; w życiu publicznym przejawia się w dążeniu do umocnienia pozareligijnymi środkami autorytetu i nadprzyrodzonego posłannictwa*

²⁴ KK 8. Szersze wyjaśnienie soborowego sformułowania zob. DI 16n.

²⁵ DK 41c.

the kerygma is to invite people into the community of the Church. I quote this to indicate a certain discrepancy between such a statement and the practice of the movement founded by the writer of these words, an ecclesial and missionary movement.

One must avoid proselytism, forms of manipulation in the proclamation of the Gospel, but one must not withdraw from mission. It is worth being wary of those who call missionary commitment proselytism, which is often an argument stemming from one's own laziness: it is good for one to live in the religion in which one was brought up, so we do not need to make the effort to proclaim the truth. It is important to remember that the fullness of truth is in the Catholic Church.²⁴ The Lord, if He wills, will bring man to meet Himself in this fullness; Catholics are to create the conditions to do so. It should be borne in mind that such an action will not please the world, because it is taken against an ideology of tolerance that has no regard for truth. But after all, tolerance understood in this way, an ideology of contempt for the truth, is a diabolical invention to prevent people from reaching the source of life. The cure for proselytism is Catholics' relationship with the Lord: their readiness for conversion of heart, their constant affirmation that the Lord is the Victor and that in him love has triumphed. This is how *General Catechetical Directory* puts the problem: *Christians have the duty to proclaim the Gospel without excluding anyone, not as someone who imposes a new duty, but as someone who shares joy, shows a beautiful horizon, offers a longed-for feast. (...) This spontaneous missionary impulse must be supported by an authentic pastoral care of first proclamation, capable of undertaking initiatives that clearly propose the Good News of Faith and concretely demonstrate the power of mercy, which is the very heart of the Gospel, and thus contribute to integrating into the community of the Church those who are converted.*²⁵

²⁴ LG 8. For a more extensive discussion of the conciliar formulation cf. DI 16n

²⁵ CD 41c.

*Kościoła*²⁶. Określenie to skupia się na nieuzasadnionej dominacji duchowieństwa. Nie ma w tym miejscu na szczegółową analizę genezy zjawiska klerykalizmu, stanowi on wynik procesów historycznych, w których ustalano relacje między Kościołem a państwem. Zapewnienie przez państwo niezależności działania Kościoła prowadziło niekiedy do uznania duchowieństwa jako warstwy kierowniczej Kościoła. Tak, widać, było wygodniej, bowiem państwo dla kontaktu z Kościołem potrzebowało wskazania, kto Kościołem kieruje. Z drugiej strony, zagwarantowanie praw ludzi wierzących nie domaga się obecnie, by przedstawiciele Kościoła, jako reprezentujący instytucję, zasiadali we władzach państwowych. Stąd podkreślenie uniwersalnego charakteru posługi duszpasterskiej księży łączy się z kościelnym zakazem angażowania się ich w sferę sprawowania władzy politycznej²⁷.

Jednak problem klerykalizmu dotyczy nie tylko relacji Kościoła z otaczającym światem, ale także relacji wewnątrzkościelnych. Klerykalizm stanowił istotny element modelu Kościoła jako instytucji, w którym wyższe duchowieństwo ukazywane było jako źródło władzy i inicjatywy, a Kościół działał jako piramida, na wierzchołku której znajduje się papież, zaś u jej podstawy świeccy – bierni wykonawcy poleceń episkopatu i duchowieństwa²⁸. Odżegnywanie się od klerykalizmu jest widoczne w nauczaniu papieża Franciszka, który zauważa w adhortacji *Evangelii gaudium*, że *świeccy stanowią olbrzymią większość Ludu Bożego. W ich służbie pozostaje mniejszość: wyświęceni szafarze. Wzrosła świadomość tożsamości oraz misji świeckiego w Kościele. Dysponujemy licznym laikatem, choć nie wystarczającym, z zakorzenionym poczuciem wspólnotowym i wielką wiernością zaangażowaniu w miłość, katechezę, celebrowanie wiary. (...) W niektórych wypadkach [dzieje się tak], ponieważ [świeccy] nie znajdują miejsca w swoich Kościołach partykularnych, by się wypowiedzieć i działać, z powodu nadmiernego klerykalizmu,*

²⁶ P. Nitecki, *Klerykalizm*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9: Lublin 2002, kol. 128.

²⁷ Tamże, kol. 129n. Zob. także KKK 2442; KPK kan. 227; DPŻP 44.

²⁸ A. Dulles, *Models of the Church*, New York 1986, s. 39.

Clericalism

The second concept with a negative connotation is clericalism. Clericalism is defined as *a position that emphasises the privileged position of the clergy as a social group in its relations with the world; in intra-ecclesial relations it is an expression of the undervaluing of the laity in the realisation of their vocation within the autonomy of earthly realities; in public life it manifests itself in an attempt to strengthen the authority and supernatural mission of the Church by non-religious means.*²⁶ The term focuses on the unjustified domination of the clergy. It is not here to analyse the genesis of the phenomenon of clericalism in detail; it is the result of historical processes in which the relationship between church and state was established. The state's assertion of the independence of the Church's action sometimes led to the recognition of the clergy as the leading layer of the Church. This, one could see, was more convenient, as the state, in order to have contact with the Church, needed to indicate who was in charge of the Church. On the other hand, guaranteeing the rights of believers does not now demand that representatives of the Church, as representing the institution, sit in the state authorities. Hence, the emphasis on the universal nature of the pastoral service of priests is combined with the ecclesiastical prohibition of their involvement in the sphere of exercising political power.²⁷

However, the problem of clericalism does not only concern the Church's relations with the surrounding world, but also relations within the Church. Clericalism was an important element of the model of the Church as an institution, in which the senior clergy was presented as a source of power and initiative, and the Church operated as a pyramid with the pope at the top and the laity at its base - passive executors of orders from the episcopate and the clergy.²⁸ The rejection of clericalism

²⁶ P. Nitecki, *Klerykalizm*, in: *Encyklopedia katolicka*, vol. 9: Lublin 2002, col. 128.

²⁷ *Ibid.*, col. 129n. Cf. Also CCC 2442; CIC Can. 227; DPŻP 44.

²⁸ A. Dulles, *Models of the Church*, New York 1986, p. 39.

pozostawiającego ich na marginesie decyzji²⁹. Z kolei w adhortacji *Christus vivit* papież Franciszek stwierdza, że *klerykalizm jest ciągłą pokusą kapłanów, którzy interpretują otrzymaną posługę jako władzę, którą należy wypełniać, a nie bezinteresowną i wielkoduszną służbę, którą należy ofiarować. A to prowadzi nas do przekonania, że należymy do grupy, która ma wszystkie odpowiedzi i nie musi już niczego słuchać i niczego się uczyć*³⁰. To określenie klerykalizmu jest bardzo praktyczne, wskazuje przyczynę tego spaczenia polegającego na uznaniu posługi kapłańskiej za władzę nad innymi, jakby nie polegała ona na wezwaniu do służby. Autorytet kapłański jest potrzebny księżom i świeckim, ale winien być on sprawowany jako służba miłości, klerykalizm ten wymiar miłości pomniejsza, co prowadzi do antagonizmów między stanem kapłańskim i pozostałymi stanami w Kościele³¹. Zadaniem bowiem kapłana, w szczególności prezbitera, jest uczestnictwo we władzy Chrystusa: głoszenie słowa, szafarstwo sakramentalne i przewodniczenie wspólności³². I niespełnianie tych zadań prowadzi do zaprzeczenia realizacji powołania kapłańskiego.

Niestety, krytyka klerykalizmu przekracza niekiedy rozsądek i prowadzi do swoistego anarchizmu. Otóż hierarchiczny ustrój Kościoła jest czymś należącym do jego istoty, skoro konstytucja *Lumen gentium* nazywa Kościół *społecznością wyposażoną w organy hierarchiczne*³³. Zatem nieprawidłowe jest przeciwstawienie rzeczywistości instytucjonalno-hierarchicznej rzeczywistości duchowej, bowiem *hierarchiczność Kościoła nie jest uporządkowaniem czysto zewnętrznym*³⁴. Warto o tym pamiętać, gdy niektórzy współcześni rewolucjoniści ogłaszają upadek dawnego Kościoła, powstanie nowego, bez hierarchii i kapłaństwa. Pytanie, czy taka struktura byłaby jeszcze Kościołem katolickim.

²⁹ EG 102.

³⁰ ChV 98.

³¹ DPŻP 25.

³² Szerzej na ten temat zob. M. Kowalczyk, *Teologia sakramentu święceń w perspektywie apostołatu wyswięconych*, Żąbki 2012, s. 174-204.

³³ KK 8.

³⁴ E. Ozorowski, *Kościół. Zarys eklezjologii katolickiej*, Wrocław 1984, s. 67.

is evident in the teaching of Pope Francis, who notes in his exhortation *Evangelii gaudium* that *lay people are, put simply, the vast majority of the people of God. The minority – ordained ministers – are at their service. There has been a growing awareness of the identity and mission of the laity in the Church. We can count on many lay persons, although still not nearly enough, who have a deeply-rooted sense of community and great fidelity to the tasks of charity, catechesis and the celebration of the faith. (...) In some cases, it is because lay persons have not been given the formation needed to take on important responsibilities. In others, it is because in their particular Churches room has not been made for them to speak and to act, due to an excessive clericalism which keeps them away from decision-making.*²⁹ In the exhortation *Christus vivit*, Pope Francis states that *clericalism is a constant temptation on the part of priests who see “the ministry they have received as a power to be exercised, rather than a free and generous service to be offered. It makes us think that we belong to a group that has all the answers and no longer needs to listen or has anything to learn”.*³⁰ This term of clericalism is very practical and indicates the reason for this perversion, which consists in considering the priestly ministry as a power over others, as if it were not a call to service.

For the task of the priest, especially the presbyter, is to participate in the authority of Christ: preaching, sacramental ministry and presiding over the community.³¹ And failure to fulfil these tasks leads to a denial of the realisation of the priestly vocation.

Unfortunately, the criticism of clericalism sometimes exceeds reason and leads to a kind of anarchism. Well, the hierarchical system of the Church is something belonging to her essence, since the Constitution *Lumen Gentium* calls the Church *a community endowed with hierarchical organs*.³² It is therefore incorrect to contrast

²⁹ EG 102.

³⁰ ChV 98.

³¹ More extensively on this topic, see M. Kowalczyk, *Teologia sakramentu święceń w perspektywie apostołatu wyświęconych*, Ząbki 2012, pp. 174-204.

³² LG 8.

Innym problemem, który wiąże się z pojęciem klerykalizmu, jest zjawisko określane mianem klerykalizacji świeckich. Polega ono na braku właściwego rozróżnienia kapłaństwa chrzcielnego wierzących i urzędowego, otrzymanego przez udzielenie sakramentu kapłaństwa³⁵. Tłem dla tego rodzaju dywagacji jest sprowadzenie kapłaństwa do zawodu, uznanie go jedynie za funkcję, może na jakiś czas, uznawanie, że gdy jest mowa o wiecznej łączności kapłana katolickiego z Chrystusem to po to, by dokonywać aktu wywyższania się księży, bo Kościołem winni rządzić nie-kapłani. Tymczasem nauka Kościoła jest w tym względzie jasna: kapłaństwo udzielane jest na wieczność, nie może zatem być traktowane w sposób funkcjonalny, jako zawód. Przez to kapłaństwo jest ogromnym zobowiązaniem i wyzwaniem dla wybranych, możliwym do realizacji jedynie dzięki Duchowi Świętemu.

Klerykalizm pojawia się, gdy kapłan, zamiast w pokorze przyjmować dar święceń jako zobowiązanie i starać się na miarę ludzkich sił go pomnożyć, czyni z kapłaństwa powód do utwierdzania się w pysze, do traktowania Kościoła jak swoją własność, do osobistego wynoszenia się nad innymi, do pozbycia się hamulców moralnych i usprawiedliwienia czasem ogromnych grzechów³⁶. Warto mieć na uwadze refleksję Benedykta XVI z adhortacji *Sacramentum caritatis*: *Konieczne jest, by kapłani mieli świadomość, że cała ich posługa nigdy nie powinna wysuwać na pierwszy plan ich samych lub ich opinii, ale Chrystusa. (...) Kapłan przede wszystkim jest sługą i winien ciągle starać się być znakiem, który jako posłuszne narzędzie w rękach Chrystusa, odsyła do Niego*³⁷.

Problem właściwego rozumienia, czym jest klerykalizm, wiąże się bardzo ściśle z pojmowaniem Kościoła. W tym miejscu warto zaznaczyć jest pojmowania kapłaństwa w kontekście Kościoła rozumianego jako *communio*³⁸. Wydarzenia ostatnich lat związane z epidemią

³⁵ DPŻP 28.

³⁶ Por. ChV 102.

³⁷ SC 23.

³⁸ Szerzej na ten temat zob. G.L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, Kraków 2015, s. 766-768.

the institutional and hierarchical reality with the spiritual reality, since *the hierarchy of the Church is not a purely external ordering*.³³ It is worth bearing this in mind when some modern revolutionaries proclaim the demise of the old Church, the rise of a new Church without hierarchy and priesthood. The question is whether such a structure would still be a Catholic Church.

Another problem associated with the concept of clericalism is the phenomenon known as the clericalisation of the laity. It consists in the lack of a proper distinction between the baptismal priesthood of believers and the official priesthood, received by the conferral of the sacrament of priesthood.³⁴ The background to this kind of discussion is the reduction of the priesthood to a profession, considering it only as a function, perhaps for a certain period of time, considering that when there is talk of the eternal union of a Catholic priest with Christ it is in order to perform an act of exaltation of priests, because the Church should be governed by non-priests. However, the Church's teaching is clear on this point: the priesthood is conferred for eternity, so it cannot be treated in a functional way, as a vocation. This makes the priesthood a huge commitment and challenge for the elect, possible only through the Holy Spirit.

Clericalism occurs when a priest, instead of humbly accepting the gift of holy orders as a commitment and trying to multiply it as much as humanly possible, makes the priesthood a reason for asserting himself in pride, for treating the Church as his own property, for personal elevation above others, for getting rid of moral inhibitions and for justifying sometimes enormous sins.³⁵ It is worth recalling Benedict XVI's reflection from the exhortation *Sacramentum caritatis*: *As a result, priests should be conscious of the fact that in their ministry they must never put themselves or their personal opinions in first place, but Jesus Christ. (...) The priest is above all a servant of others, and he must*

³³ E. Ozorowski, *Kościół. Zarys eklezjologii katolickiej*, Wrocław 1984, p. 67.

³⁴ DPZP 28.

³⁵ Cf. ChV 102.

i ograniczeniem kultu, niekiedy ujawniły takie klerykalne postawy, wynikające z nie do końca przyjętego rozumienia, czym jest Kościół. Pojawiły się bowiem postulaty, by jakby od nowa zdefiniować Kościół, dziwna satysfakcja, że niektórzy odpadli od Kościoła, z manipulującym Ewangelią uzasadnieniem, że to *plewy oddzielone do ziarna*, zmuszania ludzi do pomysłu niektórych niby-nowatorskich duchownych na przystępowanie do sakramentów. To jest właśnie klerykalizm w czystej postaci, hipokryzja, by w miejsce woli Pana ustanowić swoją własną. Zapewne postawa ta dotyczy marginalnej liczby księży, choć nazbyt głośnej, często nagłaśnianej medialnie, ale wszyscy wierni, a kapłani w szczególności, winni odczuwać troskę, że część ludzi, słabszych w wierze, nie przyjdzie już do kościoła, bo im wytłumaczono, że nie jest on do niczego potrzebny. Kościół to nie sekta: nie tylko doskonali się w niej znajdują, Kościół to także nie rampa do sortowania ludzi, to most do Nieba zawieszony nad Otchłanią, po którym jedni idą szybko, inni z oporami, potykając się, niestety niektórzy rzucają się w Otchłań. Tym, bardziej nie wolno cieszyć się, że ktoś odpadnie: zadaniem Kościoła, zwłaszcza kapłanów, jest przynosić na swoich ramionach zagubione owce do Owczarni Pana.

Odrzucenie klerykalizmu pozwala wreszcie na podejmowanie takiej krytyki tego, co dzieje się w Kościele, by nie oznaczało to odrzucania Kościoła. Chodzi bowiem o krytykę *nie tylko w imieniu własnych praw i interesów, ale w imieniu wiary, która tak samo zobowiązuje papieża, biskupów, kapłanów i świeckich. Dałoby to też okazję do rzeczywistego wzrostu odwagi, która opiera się sprawującym urzędy i jednocześnie duchowi czasu – rzeczywistej odwagi, nie tej dziś tak bardzo wychwalanej, a tak naprawdę śmiesznej pseudoodwagi, która jest już naiwnym flirtem z opinią publiczną, gdzie uderza się w wyznaczone wcześniej kozły ofiarne, by wzajemnie pogratulować sobie dzielności*³⁹.

Zarówno zatem w pytaniu o nową ewangelizację, jak i jej przeszkody, prozelityzm i klerykalizm, chodzi o jedno – o to, czyj jest Kościół. Jeśli nasz, niezależnie od tego, jak eksponowany będzie *właściciel* Kościoła,

³⁹ J. Ratzinger, *Kapłan na przełomie czasów*, w: J. Ratzinger, *Opera omnia*, t. 9: *Głosiciele słowa i słudzy waszej radości*, Lublin 2012, s. 376.

*continually work at being a sign pointing to Christ, a docile instrument in the Lord's hands.*³⁶

The difficulty of properly understanding what clericalism is is very closely linked to the understanding of the Church. At this point, it is worth noting that the priesthood is to be understood in the context of the Church as *communio*.³⁷ The events of recent years, related to the epidemic and the reduction of worship, have revealed clerical attitudes, resulting from a not fully accepted understanding of what the Church is. There have been calls to redefine the Church as it were, a strange satisfaction that some have fallen away from the Church, with the manipulative justification of the Gospel that it is the chaff separated from the seed, forcing people into the idea of some quasi-innovative clergy to join the sacraments. This is clericalism in its pure form, the hypocrisy to establish one's own will in place of the Lord's. Probably this attitude concerns a marginal number of priests, although it is too loud, often publicised by the media, but all the faithful, and priests in particular, should feel concerned that some people, weaker in the faith, will no longer come to church because it has been explained to them that they do not need it for anything. The Church is not a sect: it is not only the perfect who find themselves in it, the Church is also not a ramp for sorting people out, it is a bridge to Heaven suspended over the Abyss, on which some go quickly, others with reluctance, stumbling, sadly some throw themselves into the Abyss. All the more reason not to rejoice when someone falls off: it is the task of the Church, especially the priests, to bring on their shoulders the lost sheep to the Sheepfold of the Lord.

Finally, the rejection of clericalism makes it possible to undertake criticism of what is happening in the Church in such a way that it does not mean rejecting the Church. For it is a question of criticism *not only for one's own rights and interests, but for the faith, which equally obliges the Pope, the bishops, the priests and the laity. It would also provide an opportunity for a real increase in courage, which would be*

³⁶ SC 23.

³⁷ More extensively on this topic, see G.L. Müller, *Dogmatyka katolicka*, Kraków 2015, pp. 766-768.

to obraz będzie naznaczony słabością natury ludzkiej, a nade wszystko aktem uzurpacji. Pan Kościoła jest jeden. Jest Nim Jezus Chrystus. *Pan Jezus, jedyny Zbawiciel, nie ustanowił zwyczajnej wspólnoty uczniów, lecz założył Kościół jako tajemnicę zbawczą. On sam jest w Kościele, a Kościół w Nim; dlatego pełnia tajemnicy zbawczej Chrystusa należy także do Kościoła, nierozdzielnie złączonego ze swoim Panem*⁴⁰

Streszczenie

Do czynników hamujących nową ewangelizację zalicza się, poza wieloma innymi, prozelityzm i klerykalizm. Autor stawia pytania, czym te zjawiska są i w jaki sposób je usuwać, by nie zatrzymywały nowej ewangelizacji. Rozważania na temat prozelityzmu i klerykalizmu prowadzone są w perspektywie katechetycznej nowej ewangelizacji. Autor prezentuje, czym jest nowa ewangelizacja, ukazuje kierunki nowej ewangelizacji dla odnowy świata i jej specyfikę katechetyczną, areopagi nowej ewangelizacji oraz fora katechezy. Autor konstatuje, że zarówno w pytaniu o nową ewangelizację, jak i o jej przeszkody, chodzi o jedno – o to, czyj jest Kościół. Jeśli za *właściciela* uzna się człowieka, to obraz Kościoła będzie naznaczony słabością natury ludzkiej, a nade wszystko aktem uzurpacji. Pan Kościoła jest jeden. Jest Nim Jezus Chrystus.

Słowa kluczowe: Kościół, nowa ewangelizacja, katecheza, prozelityzm, klerykalizm

Wykaz skrótów

- ChV – Papież Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”* (25 III 2019).
 DCE – Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”* (25 XII 2005).
 DI – Kongregacja Nauki Wiary, *Deklaracja o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła „Dominus Iesus”* (6 VIII 2000).
 DK – Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji* (23 III 2020).
 DM – II Sobór Watykański, *Dekret o misyjnej działalności Kościoła „Ad gentes divinitus”* (7 XII 1965).
 DPŻP – Kongregacja Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* (31 I 1994).

⁴⁰ DI 16.

*in the interest of those holding office and, at the same time, in the spirit of the times - real courage, not the much-vaunted but actually ridiculous pseudo- courage, which is already a naïve flirtation with public opinion, where pre-appointed scapegoats are hit in order to play on each other's courage.*³⁸

Both the question of the new evangelisation and its obstacles, proselytism and clericalism, are therefore about one thing - whose Church it is. If ours, however exposed the owner of the Church may be, the image will be marked by the weakness of human nature and, above all, by an act of usurpation. The Lord of the Church is one. He is Jesus Christ. *The Lord Jesus, the only Saviour, did not only establish a simple community of disciples, but constituted the Church as a salvific mystery: he himself is in the Church and the Church is in him. Therefore, the fullness of Christ's salvific mystery belongs also to the Church, inseparably united to her Lord.*³⁹

Summary

Factors inhibiting the new evangelisation include proselytism and clericalism, among many others. The author asks what these phenomena are and how to remove them so that they do not hold back the new evangelisation. The discussion of proselytism and clericalism is conducted in the catechetical perspective of the new evangelisation. The author presents what the new evangelisation is, shows the directions of the new evangelisation for the renewal of the world and its catechetical specificity, the areopaghi of the new evangelisation and the forums of catechesis. The author concludes that both the question of the new evangelisation and its obstacles are about one thing - whose Church is. If man is taken as the owner, the image of the Church will be marked by the weakness of human nature and, above all, by an act of usurpation. The Lord of the Church is one. He is Jesus Christ.

Keywords: Church, new evangelisation, catechesis, proselytism, clericalism

³⁸ J. Ratzinger, *Kapłan na przelomie czasów*, in: J. Ratzinger, *Opera omnia*, vol. 9: *Głosiciele słowa i słudzy waszej radości*, Lublin 2012, p. 376.

³⁹ DI 16.

DWR – II Sobór Watykański, *Deklaracja o wolności religijnej* „*Dignitatis humanae*” (7 XII 1965).

EG – Papież Franciszek, *Adhortacja apostolska* „*Evangelii gaudium*” (24 XI 2013).

KDK – II Sobór Watykański, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* „*Gaudium et spes*” (7 XII 1965).

KK – II Sobór Watykański, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele* „*Lumen gentium*” (21 XI 1964).

RMi – Jan Paweł II, *Encyklika* „*Redemptoris missio*” (7 XII 1990).

SC – Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska* „*Sacramentum caritatis*” (22 II 2007).

Abbreviations / References

- ChV - Pope Francis, Apostolic exhortation '*Christus vivit*' (25 March 2019).
- CCC: *Catechism of the Catholic Church* (11 October 1992)
- CIC: *Codex Iuris Canonici* (25 January 1983)
- DCE - Benedict XVI, Encyclical Letter '*Deus Caritas est*' (25 December 2005).
- DI - Congregation for the Doctrine of the Faith, Declaration on the singularity and universality of salvation of Jesus Christ and the Church "*Dominus Iesus*" (6 August 2000).
- DC - Pontifical Council for the Promotion of the New Evangelisation, General Catechecial Directory (23 March 2020).
- AG - Second Vatican Council, DECREE AD GENTES ON THE MISSION ACTIVITY OF THE CHURCH, "*Ad gentes divinitus*" (7 December 1965).
- DPŹP – Congregation for the Clergy, Directory on the Ministry and Life of Priests (31 January 1994).
- DH - Second Vatican Council, Declaration on Religious Freedom '*Dignitatis humanae*' (7 December 1965).
- EG - Pope Francis, Apostolic Exhortation '*Evangelii gaudium*' (24 XI 2013).
- GS: Second Vatican Council, Pastoral Constitution The Church in the Modern World. *Gaudium et Spes* (7 December 1965)
- LG: Second Vatican Council, Dogmatic Constitution on the Church *Lumen Gentium* (21 November 1944)
- RMi - John Paul II, Encyclical "*Redemptoris missio*" (7 December 1990).
- SC - Benedict XVI, Apostolic Exhortation '*Sacramentum caritatis*' (22 February 2007).